

МАРАЛЬНА-ЭТЫЧНЫЯ КАШТОЎНАСЦІ Ў СУЧАСНЫМ ГРАМАДСТВЕ

Грамадства ХХІ ст. мае шэраг значных дасягненняў у самых розных сферах. Аднак працэсы дэмакратызацыі жыцця, развіццё новых інфармацыйных тэхналогій, тэндэнцыі глабалізацыі паўплывалі на змены ў сістэме агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей. Сучасныя жыццёвыя ўстаноўкі паступова адцяняюць традыцыйныя маральныя прынцыпы. Так, актуальнымі сёння становяцца такія катэгорыі, як «свабода выбару», «правы чалавека», «індывідуалізм», «рацыяналізм». Часам любыя неэтычныя паводзіны людзей дапускаецца апраўдваць тым, што яны не парушаюць свабоду іншых, альбо з дапамогай правоў чалавека. Так паступова сціраецца маральная мяжа, на першы план выходзіць свабода выбару. І выбар не заўсёды этычны.

Маральныя каштоўнасці з’яўляюцца ў пэўным сэнсе таксама выбарам, але выбарам свядомым, выбарам на карысць іншых людзей ці ўсяго грамадства. Адмаўленне маральна-этычных каштоўнасцей парушае светаўспрыманне чалавека, прыводзіць да страты духоўнай ідэнтычнасці, а далей – самастойнага месца ў гісторыі. Абсалютныя маральныя каштоўнасці – гэта фундамент, на якім трымаецца наша цывілізацыя [3].

Вядомы рэлігійны і палітычны мысліцель ХХ ст. І.А. Ільін сцвярджаў, што «вялікія разбурэнні і знішчэнні народаў адбываюцца па прычыне духоўна-этычных крызісаў» [1]. У дадзеным выпадку гэтыя словы датычыліся сям’і, сямейных каштоўнасцей, якія таксама сёння страчваюцца пад уплывам тэндэнцый сацыяльнага жыцця. Амаль не выклікаюць крытыкі ў грамадстве факты так званых свабодных паводзін, гомасексуальных адносін паміж людзьмі.

Час патрабуе кардынальных змен у гэтым накірунку. Гісторыя ведае немала прыкладаў, калі нават рэальныя злачынствы апраўдваліся надуманымі маральнымі прычынамі. Так, мільёны людзей, лепшых прадстаўнікоў навукі, культуры, палітыкі, арміі, былі загублены бальшавікамі ў гады сталінскіх рэпрэсій у перыяд барацьбы з так званымі «ворагамі народа» ў сярэдзіне ХХ ст. Самымі гуманнымі прычынамі апраўдвалася знішчэнне тысяч яўрэяў нацыстамі Германіі.

Успрыняцце маральна-этычных норм як катэгорыі адноснай, а не абсалютнай, служыць патэнцыялам для самых розных канфліктаў, у тым ліку і ўзброеных. Парушэнне норм і прынцыпаў маралі стварае рэальную пагрозу бяспецы любой краіны.

У 2010 г. Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь быў падпісаны Указ № 575 «Аб зацвярджэнні Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Бела-

русь». Дакумент быў прыняты з мэтай павышэння эфектыўнасці сістэмы дзяржаўнага кіравання, а таксама з мэтай абароны нацыянальных інтарэсаў грамадзян нашай краіны. У ім адзначана, што ў сучасным свеце адбываюцца кардынальныя эканамічныя, грамадскія, ваенна-палітычныя змены. Працэсы глабалізацыі ствараюць новую рэальнасць, якая ў пэўных сітуацыях прыводзіць да падмены ці скажэння традыцыйных маральных каштоўнасцей. Па гэтай прычыне ў шэрагу прыярытэтаў нацыянальных інтарэсаў Рэспублікі Беларусь знаходзяцца: развіццё грамадзянскай супольнасці з улікам нацыянальных традыцый і асаблівасцей; развіццё інтэлектуальнага і духоўнага патэнцыялу грамадства, захаванне і памнажэнне яго культурнай спадчыны, умацаванне духу патрыятызму [2].

У шэрагу галоўных пагроз нацыянальнай бяспецы нашай краіны знаходзяцца: страта значнай часткай грамадзян традыцыйных маральна-этычных каштоўнасцей і арыенціраў, спробы разбурэння нацыянальных традыцый і неаб'ектыўнага пераасэнсавання гісторыі, якое закранае гэтыя каштоўнасці і традыцыі [2].

Актуалізацыя пытанняў захавання традыцыйных маральна-этычных прынцыпаў і каштоўнасцей павінна ажыццяўляцца пры актыўным удзеле сродкаў масавай інфармацыі. Сацыяльна-палітычны і маральны клімат у грамадстве напрамую залежыць ад разумення журналістамі сутнасці працэсаў і з'яў. Неапраўданы адыход ад традыцыйных каштоўнасцей у змесце сучасных СМІ прыводзіць да вельмі небяспечнай з'явы – страты даверу грамадзян да прадстаўнікоў гэтай прафесіі, страты адной з найважнейшых функцый журналістыкі – ідэйна-выхаваўчай. Маральна-этычная арыентацыя – адзін з прыярытэтных накірункаў эфектыўнага развіцця сродкаў масавай інфармацыі.

З мэтай пераадолення негатыўных тэндэнцый у маральна-этычнай сферы патрэбна аб'ядноўваць намаганні ўрада, грамадства і сродкаў масавай інфармацыі. Неабходна данесці да людзей, што ў наш час інтэлектуальна развітая асоба без маральна-этычных каштоўнасцей яшчэ больш небяспечная, чым малаадукаваны чалавек. Ва ўмовах магутных рэсурсаў інфармацыйнага грамадства людзі, якія страцілі маральна-этычныя арыенціры, здольныя на дэструктыўныя дзеянні супраць інтарэсаў усяго грамадства і дзяржавы.

Павышэнне ўзроўню маральна-этычнай свядомасці ў сучасным глабалізаваным свеце пастаянна ўзрастае і становіцца рэальным фактарам росквіту ці заняпаду народаў і дзяржаў, фактарам нацыянальнай і стратэгічнай бяспекі.

Літаратура

1. Ильин, И.А. Собрание сочинений: в 10 т. / И.А. Ильин. – М.: Русская книга, 1993. – Т. 1. – 400 с.

2. Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 9 лістапада 2010 г. № 575 «Аб зацвярджэнні канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь» // Нацыянальны прававой Інтернет-портал Рэспублікі Беларусь. 30.01.2014.
3. Нравственные ценности и будущее человечества. Доклад митрополита Волоколамского Иллариона на XX Международных Рождественских чтениях. 23 января 2012 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.pravera.ru.

Віктар Іўчанкаў

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

МЕДЫЯЛІНГВІСТЫКА ЯК ІНТЭРПРЭТАЦЫЙНАЯ МАДЭЛЬ ДЫСКУРСНАГА АНАЛІЗУ СМІ

Сучасныя тэхналогіі інфармавання скіраваны на знаходжанне аптымальных шляхоў успрымання прапанаванага для масавай аўдыторыі тэксту, што залежыць ад інтра- і экстралінгвістычнага афармлення яго і прэзентацыі ў ім камунікатыўных устаноў.

Якасць інфармацыйнага адлюстравання дзейнасці чалавека ў розных сферах жыцця залежыць ад ведання фактараў, якія ствараюць сігніфікатыўны фон і маюць камунікатыўна ўплывовы эффект у тэксце. Менавіта ў такім ракурсе аб'ект медыялінгвістыкі – публіцыстычны тэкст – паўстае як своеасаблівая іерархія ведаў, як камунікатыўная з'ява, што забяспечвае кантактаванне і мае сваёй задачай наладзіць творчае супрацоўніцтва, дыялог паміж журналістам і чытачом (слухачом/гледачом, карыстальнікам). Шляхі пошуку арганізацыі такога супрацоўніцтва вынікаюць з лінгвістычнай прыроды тэксту і яго функцыянальнай накіраванасці.

Носьбіт мовы валодае важнай здольнасцю вызначаць, пра што напісаны тэкст, ён у стане выявіць тэму дыскурсу, ён можа рэзюмаваць даволі дакладна складаныя інфармацыйныя стратэгіі паведамлення, актывізаваць мадэль рэальнай сітуацыі, якая фарміруецца з элементаў сацыяльнага вопыту, іншых інфармацыйных крыніц. Журналіст на прафесійным узроўні павінен вывесці агульную тэматычную структуру з нейкай канкрэтнай сітуацыйнай мадэлі, улічваючы існуючую сістэму вартасцей публіцыстычнага тэксту, нормы журналісцкай практыкі, зададзеныя вопытам стэрэатыпы і ідэалагічныя арыенціры, накіраваныя на паведамлення, вырашыць, якія з галоўных тэм тэматычнай структуры найбольш рэlevantныя і значныя.

У працэсе кагнітыўнай апрацоўкі дыскурса выяўляецца шэраг прыёмаў, якія кіруюць дзеяннямі і ўстаноўкамі аўтараў. У сукупнасці гэтыя фактары вызначаюць структуру рэlevantнасці паведамлення – у інтэрпрэтацыі адрасанта і перцептыцы адрасата. Веды, перакананні, устаноўкі, валоданне сітуацыяй, усе іншыя тыпы агульнай інфармацыі набываюцца, выкарыстоўваюцца і змяняюцца ў розных сацыяльных кантэкстах.